

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: de onoplosbare dualiteit tussen twee perspectieven

Ilse Derluyn¹

Inleiding

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen – minderjarigen die zonder hun ouders in een ander land leven – vormen een belangrijke groep in de huidige kinderrechten- en welzijnsdebatten. Eén van de centrale redenen hiervoor is dat deze kinderen en jongeren zich op een bijzonder spanningsveld bevinden, namelijk de spanning tussen enerzijds een migratie- en vreemdelingenrechtelijk perspectief en anderzijds een pedagogisch (en kinderrechtelijk?) n—en/of beschermingsperspectief. Deze bijdrage belicht vooreerst de doelgroep vanuit deze twee perspectieven, om daarna een aantal implicaties aan te geven van het spanningsveld tussen beide perspectieven.

1.1.— Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België: een migratie- en vreemdelingenperspectiefjuridische kijk

1.1.— § 1. Begripsomschrijving

In België wordt de volgende definitie van een niet-begeleide buitenlandse minderjarige gehanteerd²:

“Een niet-begeleide minderjarige vreemdeling is elke persoon die:

- jonger dan 18 jaar lijkt te zijn of verklaart dat hij jonger is dan 18 jaar
- niet begeleid is door een persoon die het ouderlijk gezag of de voogdij over hem uitoefent krachtens de wet van toepassing overeenkomstig artikel 35 van de wet van 16 juli 2004 houdende het Wetboek van internationaal privaatrecht;
- onderdaan is van een land dat geen lid is van de Europese Economische Ruimte (E.E.R)

én die verkeert in één van de volgende situaties:

- ofwel, de erkenning van de hoedanigheid van vluchteling heeft gevraagd;
- ofwel, niet (meer) voldoet aan de voorwaarden tot toegang en verblijf op het grondgebied vastgelegd in de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen².

Als grens van *meerderjarigheid* wordt in deze definitie dus de leeftijd van achttien jaar gehanteerd, zoals bepaald in de Belgische wetgeving. Eén van de elementen in het identificatieproces van een niet-begeleide minderjarige (naast het bepalen van zijn/haar naam, nationaliteit en familiale situatie van de minderjarige) is de leeftijdsbepaling. Indien er getwijfeld wordt aan de door de minderjarige opgegeven leeftijd, wordt een leeftijdsonderzoek uitgevoerd dat in België voornamelijk gebaseerd is op medische testen, met name via het maken van drie radiografieën: orthopantomogram (foto van het gehele gebit), radiografie van de pols en radiografie van het sleutelbeen. Daarnaast wordt er een klinisch onderzoek gedaan naar onder meer lengte en gewicht³. Volgens het Voogdijbesluit kan het leeftijdsonderzoek ook een psycho-affectieve test bevatten, maar in de praktijk gebeurt dit ~~echter~~ zelden tot nooit. Een belangrijk nadeel van deze medische testen is de grote foutenmarge waarmee

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Niet Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

deze testen gepaard gaan (Bouckaert, 2007), zodat het in feite onmogelijk is om de exacte biologische leeftijd aan de hand van deze testen te bepalen.

Het identificatieproces van de niet-begeleide minderjarige vreemdeling valt onder de verantwoordelijkheid van de Dienst Voogdij (cf. infra).

De manier waarop het element 'niet-begeleid' in deze definitie wordt ingevuld betekent dat minderjarigen die alleen, zonder meerderjarige ouder of voogd, in België aankomen of vergezeld zijn door een volwassene die niet kan aantonen de ouder of voogd te zijn, beschouwd worden als niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Dit houdt ook in dat jongeren die vergezeld zijn van een ander familielid (bv. ~~vb.~~ een tante of zus) ook (in eerste instantie) als niet-begeleide buitenlandse minderjarigen worden aanzien (Derluyn & Broekaert, 2008; Derluyn ~~e.a.~~, Wille, De Smet & Broekaert, 2005)

Ten slotte worden in deze definitie enkel niet-begeleide minderjarigen gevat die afkomstig zijn uit een land buiten de *Europese Economische Ruimte*. Dit betekent concreet dat de niet-begeleide minderjarigen afkomstig uit een aantal landen dat recent toetrad tot de Europese Unie (zoals bijvoorbeeld Roemenië en Bulgarije) niet (meer) binnen de definitie van een niet-begeleide minderjarige vreemdeling vallen en ~~aldus~~ ook geen beroep meer kunnen doen op de bijhorende beschermingsmaatregelen (bv. inzake het toewijzen van een voogd). Voor deze doelgroep werd wel een zekere vorm van bescherming en ondersteuning gecreëerd ~~word~~ met de "Omzendbrief van 2 augustus 2007 betreffende niet-begeleide Europese minderjarigen in kwetsbare toestand" (~~de~~ ~~02-08-2007~~, ~~B.S.~~ 17-09-september 2007). Hierdoor kunnen deze minderjarigen onder de hoede genomen worden van de Dienst Voogdij (wat niet betekent dat ze een voogd krijgen toegewezen!) ~~waarbij zij~~ ~~en~~ ~~waarbij zij~~ voor een korte periode in één van de Observatie- en Oriëntatiecentra voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen ~~kunnen~~ verblijven. Niettemin is dit, zowel in omvang als in duur, een beperkte vorm van bescherming en ondersteuning en ~~kan~~ ~~wordt~~ in de praktijk ~~worden~~ vastgesteld dat heel wat niet-begeleide minderjarigen die uit één van deze landen afkomstig zijn zich op dit moment in ons land in een erg preciaire situatie bevinden.

Met opmaak: Lettertype: Cursief

1.2§ 2. Cijfergegevens

Het is erg moeilijk om exacte statistieken weer te geven over het aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België en hun specifieke profiel. Dit heeft onder meer te maken met het gegeven dat wellicht niet alle niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die in ons land verblijven gekend zijn bij de Dienst Voogdij of een andere overheidsdienst, wat dus een onderschatting geeft van de weergegeven cijfers. Anderzijds worden sommige niet-begeleide minderjarigen ook meerdere malen aangemeld en/of geïntercepteerd, wat ertoe leidt dat onderstaande cijfers ook dubbelstellingen kunnen bevatten. Deze cijfers dienen dan ook met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

Tabel 1. Cijfers over niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België (Bron: EMN-rapport België, 2009)

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

Met opmaak: Inspringing: Eerste regel: 0 cm

2005	2006	2007	2008
------	------	------	------

Totaal aantal NBMV ⁴	2040	1702	1558	1878
Aantal NBMV in asielpcedure	654	491	555	470
Aantal NBMV in procedure slachtoffer van mensenhandel	7	16	9	6
Aantal intercepties van NBMV	n.b.	521	1440	2122

~~Tabel 1: Cijfers over niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België (Bron: EMN-rapport België, 2009)~~

Binnen deze groep van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen kunnen twee grote deelgroepen onderscheiden worden: jongeren die asiel aanvragen en jongeren die geen asiel aanvragen. De eerste groep worden de "alleenstaande minderjarige asielaanvragers" genoemd. In de tweede deelgroep, de niet-begeleide minderjarigen die geen asiel aanvragen, kunnen nog verschillende andere groepen onderscheiden worden naargelang de aard van hun verblijfsdocumenten. De verschillende procedures en bijhorende verblijfsdocumenten worden hierna verder uitgediept.

~~Tabel 2: Profiel van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België inzake geslacht, leeftijd en landen van herkomst (Bron: EMN-rapport België, 2009).~~

	2005	2006	2007	2008
Geslacht				
Meisjes	749 (35,85%)	641 (36,57%)	467 (29,54%)	384 (20,35%)
Jongens	1340 (64,15%)	1112 (63,43%)	1114 (70,46%)	1503 (79,65%)
Leeftijd*				
0 – 15 jaar	778 (37,7%)	770 (44,2%)	664 (42,1%)	770 (40,8%)
16 jaar	278 (13,5%)	467 (26,8%)	432 (27,4%)	592 (31,4%)
17 jaar	662 (32,0%)	493 (28,3%)	465 (27,3%)	509 (27,0%)
18 jaar	18 (0,1%)	11 (0,6%)	13 (0,8%)	11 (0,6%)
Landen van herkomst (top 5)				
Roemenië (202)	Roemenië (152)	Afghanistan (152)	Afghanistan (356)	
Joegoslavië (146)	Joegoslavië (126)	Marokko (126)	India (263)	
Irak (113)	DR Congo (123)	India (123)	Guinea (135)	
Congo-Br. (112)	Marokko (103)	Joegoslavië (103)	Marokko (124)	
Marokko (109)	Algerije (98)	DR Congo (98)	Irak (119)	

* Leeftijd op basis van verklaring van de niet-begeleide minderjarige bij registratie door de Dienst Voogdij.

~~Tabel 2: Profiel van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in België inzake geslacht, leeftijd en landen van herkomst (Bron: EMN-rapport België, 2009).~~

Naast de juridische indeling is de groep van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen ook op andere vlakken een bijzonder heterogene groep, bijvoorbeeld inzake leeftijd, geslacht en land van herkomst

Met opmaak: Lettertype: Niet
Cursief

Met opmaak: Inspringing: Eerste
regel: 0 cm

(zie tabel 2). Daarom is het heel moeilijk om een duidelijk beeld te schetsen van “de” niet-begeleide buitenlandse minderjarige.

~~Naast deze verschillen in land van herkomst, leeftijd en sekse~~ Nog veel groter is de heterogeniteit inzake hun achtergrond en verleden ~~nog veel groter~~. Elke jongere brengt immers zijn eigen verhaal, zijn eigen achtergrond, zijn eigen opvoeding mee.

Deze complexe heterogeniteit van de betrokken doelgroep betekent uiteraard dat hierdoor heel eigen, specifieke eisen gesteld worden aan de opvang en heel in het bijzonder aan de psychosociale begeleiding van deze jongeren.

1.3 — § 3. Verblifsdocumenten en -procedures

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn een groep die volgens verschillende internationale verdragen (waaronder het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat ook door België geratificeerd werd) bijzondere bescherming verdienen. Dit betekent in concreto dat voor de niet-begeleide minderjarigen die in België verblijven gepaste opvang en bescherming, inclusief verblifsdocumenten, dienen voorzien te worden tot ze meerderjarig worden of België verlaten.

Wat betreft dit aspect van verblifsdocumenten en bijhorende procedures voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn er in België verschillende mogelijkheden.

We starten met de procedure voor alleenstaande minderjarige asielaanvragers, de asielprocedure. De asielprocedure voor alleenstaande minderjarige asielaanvragers verloopt op dezelfde manier als de asielprocedure voor meerderjarige asielaanvragers. Wel gebeuren de interviews tijdens de procedure door speciaal hiervoor opgeleide ambtenaren en dient de minderjarige tijdens de interviews vergezeld te zijn van zijn voogd.

In grote lijnen omvat deze asielprocedure op dit moment twee grote fasen. In een eerste fase wordt de asielaanvraag door de Dienst Vreemdelingenzaken geregistreerd en voert deze dienst ook het “Dublin-onderzoek” uit. Dit laatste betekent dat wordt nagegaan of de Belgische overheid dan wel de overheid van een ander Schengen-land bevoegd is voor de behandeling van de asielaanvraag. Indien België als bevoegde staat wordt aangewezen voor de behandeling van de asielaanvraag wordt de aanvraag inhoudelijk geëvalueerd door het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS). Tijdens dit onderzoek wordt bekeken of de asielaanvrager elementen kan aanbrengen die kunnen wijzen op een persoonlijke vervolging zoals aangegeven in de Conventie van Genève uit 1951⁵. De aangebrachte elementen worden ook verder gecontroleerd. Na deze fase volgt een erkenning als vluchteling of een afwijzing van de aanvraag. Bij elke fase heeft de asielaanvrager de mogelijkheid om beroep aan te tekenen tegen de beslissing van de betrokken instantie.

Daarnaast kan het CGVS ook beslissing-beslissen om een afgewezen asielaanvrager een speciaal beschermingsstatuut te geven, de “subsidiaire bescherming” waardoor de aanvrager tijdelijk (gedurende één jaar, verlengbaar) toch op legale wijze in België kan verblijven.

Indien de asielaanvraag van de alleenstaande minderjarige asielaanvrager definitief wordt afgewezen, kan de procedure die geldtende voor niet-begeleide minderjarigen die geen asiel aanvragen worden opgestart (zie verder).

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Met opmaak: Lettertype: Cursief

Naast de alleenstaande minderjarige asielaanvragers – niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die asiel aanvragen in het gastland – zijn er ook niet-asielaanvragers bij de groep van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen. Het kan hier gaan om jongeren die nooit asiel aangevraagd hebben in België, bijvoorbeeld jongeren die als doel hebben om naar Engeland te migreren maar op hun tocht doorheen België onderschept worden (bv. in een kusthaven). Daarnaast kan het hier gaan om jongeren wiens asielaanvraag of aanvraag tot het bekomen van een statuut als slachtoffer van mensenhandel (zie verder) definitief werd afgewezen.

Voor deze groepen niet-begeleide buitenlandse minderjarigen werd een procedure “niet-begeleide buitenlandse minderjarigen” uitgewerkt, om deze jongeren tot hun 18de verjaardag verblijfsdocumenten toe te kennen (“Omzendbrief van 15 september 2005 betreffende het verblijf van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen”, dd. 15.09.2005, B.S. 07 oktober 2005). In deze procedure staat centraal dat voor elke jongere naar een “duurzame oplossing” dient te worden gewerkt. Deze duurzame oplossing omvat volgende drie mogelijkheden (in volgorde van prioriteit):

- 1) hereniging van de minderjarige met zijn familie
- 2) terugkeer van de minderjarige naar het land van herkomst of naar een ander land
- 3) een definitief verblijf in België.

Deze procedure kent eveneens verschillende fasen met bijhorende verblijfsdocumenten, waarbij deze procedure meestal minstens drie jaar moet lopen vooraleer de jongere documenten kan krijgen waarmee hij definitief in België kan blijven (indien in die hypotheses waarin de duurzame oplossing “definitief verblijf in België” is).

Deze procedure dient aangevraagd te worden bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ) (Cel Niet-begeleide Minderjarigen) door de voogd van de betrokken niet-begeleide buitenlandse minderjarige. In zijn aanvraag dient de voogd een voorstel tot duurzame oplossing te formuleren, samen met elementen die dit voorstel verder kunnen ondersteunen en staven. Dit betekent concreet eveneens dat het één van de taken van de voogd is om op zoek te gaan naar de achtergrond en familiale context van de minderjarige, zodanig dat kan nagegaan worden of gezinshereniging en/of terugkeer al dan niet tot de mogelijkheden behoren. Op basis van de aangebrachte elementen door de voogd, en eventuele bijkomende informatie die verzameld wordt door de Dienst Vreemdelingenzaken, wordt door DVZ een – al dan niet voorlopige – beslissing inzake de duurzame oplossing genomen en worden de bijhorende verblijfsdocumenten afgeleverd (bv. bevel tot terugbrenging, aankomstverklaring, tijdelijk bewijs van inschrijving in het vreemdelingenregister,...). Gezien er meestal tijdelijke verblijfsdocumenten worden afgeleverd dient de voogd bij het verstrijken van het verblijfsdocument telkens een nieuwe aanvraag tot afgifte van een verblijfsdocument – met bijhorend voorstel tot duurzame oplossing – te richten aan de Dienst Vreemdelingenzaken.

Bij deze procedure is een aantal belangrijke kanttekeningen te plaatsen. Zo worden er geregeld documenten afgeleverd die de toegang van de minderjarige tot belangrijke levensdomeinen (gezondheidszorg, vrijetijdsbesteding,...) in zekere of zelfs belangrijke mate inperken (bv. bevel tot terugbrenging). Daarnaast zijn zelfs casussen bekend waarbij geen enkel verblijfsdocument meer wordt afgeleverd, wat de minderjarige uiteraard in een bijzonder precaire positie brengt. Ten derde kunnen vragen gesteld worden bij de concentratie van bevoegdheden met betrekking tot de beslissing inzake “duurzame oplossing” bij de Dienst Vreemdelingenzaken. Hoewel de voogd beroep kan aantekenen tegen deze beslissing bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen blijkt het hier in de praktijk vooral om een administratieve beroepsmogelijkheid te gaan, zonder diepgaande inhoudelijke evaluatie van de genomen beslissingen. Dit laatste element is nauw verbonden met de moeilijkheden die zich situeren rond het bepalen van “het belang van het kind”, wat de centrale notie

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Met opmaak: Lettertype: Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

is waarmee ~~dient~~ rekening gehouden dient te worden bij het bepalen van de duurzame oplossing: de verschillende “logica’s” van waaruit de betrokken diensten werken (migratie- versus beschermingslogica, cf. infra) zorgt ent voor een vaak volledig verschillende invulling van “het belang” van éénzelfde minderjarige, met hieruit volgend ook een verschillende invulling van het concept “duurzame oplossing” voor deze jongere.

Ten slotte is er nog een derde, weliswaar heel kleine groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die een procedure hebben als ‘slachtoffer van mensenhandel’. Het gaat hier om jongeren die het slachtoffer zijn van mensenhandel en exploitatie (bv. seksuele of economische exploitatie). Slachtoffers van mensenhandel kunnen zich beroepen op een specifieke procedure die hen toelaat om, mits het-ze voldoen aan een aantal strikte voorwaarden (o.a. het verlaten van het milieu van uitbuiting, het afleggen van belangrijke verklaringen tegen de mensenhandelaar(s) en het begeleid worden door één van de drie hiertoe erkende centra), tijdelijke en eventueel ook definitieve verblijfsdocumenten te verwerven.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Het kleine aantal niet-begeleide buitenlandse minderjarigen dat een aanvraag doet als slachtoffer van mensenhandel is ~~tech~~-enigszins verwonderlijk, gezien vermoed wordt dat er toch een aanzienlijke groep niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in aanmerking kan komen voor deze procedure. Verschillende hypothesen kunnen voor dit opmerkelijke verschil aangehaald worden. Zo kan de “zwaarte” van de procedure, voornamelijk wat betreft het afleggen van verklaringen tegen de mensenhandelaar(s) (met hierbij ook de noodzaak om over voldoende gegevens te beschikken over deze perso(o)n(en)) minderjarigen weerhouden om de stap naar deze procedure te zetten. ~~redenen~~ Redenen kunnen ook gezocht worden in het niet detecteren van slachtoffers van kinderhandel door bevoegde actoren of de onbekendheid van actoren met de procedure zodanig dat slachtoffers niet voldoende begeleid worden tot deze procedure.

Een laatste procedure die voor vele niet-begeleide buitenlandse minderjarigen van belang is, is de aanvraag tot regularisatie⁶, waarin op basis van een aantal specifieke gronden (waaronder humanitaire en medische gronden) een aanvraag kan gebeuren om de situatie van de jongere te regulariseren, wat concreet betekent dat de jongere tijdelijke of definitieve verblijfsdocumenten wordt toegekend om op legale manier in België te kunnen blijven. Meestal wordt deze aanvraag ingesteld kort voor of net na de 18de verjaardag.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet, Cursief

Indien de niet-begeleide buitenlandse minderjarige geen definitief verblijfsstatuut heeft verworven wanneer hij de meerderjarigheid bereikt, betekent dit meestal dat hij niet langer op het Belgische grondgebied mag verblijven. Deze jongeren kunnen er dan voor kiezen om terug te keren naar het land van herkomst of dienen in elk geval het Belgische grondgebied (en eigenlijk alle landen behorend tot het “Schengengebied”) te verlaten. Doet de jongere dit niet, dan verblijft hij zonder geldige verblijfsdocumenten op het Belgische grondgebied, wat uiteraard zorgt voor erg precare leefomstandigheden.

1.4 — § 4. Voogdij

Jarenlang was er in België ~~voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen~~ geen afdoende regeling die voorzag in de voogdij voor ~~niet-begeleide buitenlandse minderjarigen~~ deze minderjarigen. Sinds 1 mei

2004 is ~~de wet op de voogdij voor niet-begeleide minderjarigen vreemdelingen van kracht geworden. Deze wet werd goedgekeurd in de Programmawet van 24 december 2002 en het Koninklijk Besluit van 22 december 2003 dat deze wet verder specificeerde, werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 29 januari 2003 een wettelijke regeling van toepassing (zie voetnoot 2).~~ Deze ~~wet~~ regeling voorziet erin dat aan elke niet-begeleide minderjarige vreemdeling (dus niet-EER onderdaan; cf. 4.4§ 1) die op het Belgisch grondgebied verblijft een voogd wordt toegewezen.

Bij het aantreffen van een niet-begeleide buitenlandse minderjarige op het Belgische grondgebied of aan de grens dient steeds de Dienst Voogdij (Federale Overheidsdienst Justitie) op de hoogte te worden gebracht. Deze Dienst staat in voor de eerste identificatie van de minderjarige (naam, leeftijd, land van herkomst,...). Daarnaast zorgt de Dienst Voogdij ervoor dat voor deze jongere voorzien wordt in een eerste opvang.

Na deze eerste fase – in de praktijk vaak pas vanaf het moment dat de minderjarige doorgestroomd is vanuit de eerste crisisopvang naar een vervolgoopvangstructuur (zie 4.5§ 5) – wijst de Dienst Voogdij de niet-begeleide minderjarige een voogd toe. De belangrijkste taken van de voogd zijn: 1) het zoeken naar een duurzame oplossing voor de jongere (zoals gedefinieerd in de hierboven beschreven procedure voor niet-begeleide minderjarigen – dit geldt niet voor minderjarigen met een asielaanvraag); en 2) het behartigen van de belangen van de minderjarige. Dit laatste houdt onder meer in het vergezellen en bijstaan van de minderjarige tijdens gerechtelijke en administratieve procedures, het aanvragen van de nodige en gepaste documenten, het zoeken naar gepaste opvang en scholing en het opvolgen van het medisch en psychologisch welzijn van de jongere.

De voogdij wordt stopgezet ~~bij wanneer de minderjarige het~~ meerderjarig worden van de minderjarige, indien er reeds zes maanden geen contact meer is met de minderjarige (bij verdwijning), of wanneer de minderjarige definitieve verblijfsdocumenten heeft verworven. In dit laatste geval valt de burgerlijke voogdij open, hoewel het in de praktijk niet zo evident is deze ook effectief te realiseren voor de betrokken minderjarigen.

Zoals reeds aangegeven kunnen niet-begeleide Europese minderjarigen die zich in een specifieke kwetsbare situatie bevinden eveneens onder de hoede genomen worden ~~door van~~ de Dienst Voogdij. Zij worden echter geen voogd toegewezen.

Naast deze taken in het kader van identificatie en eerste opvang van de aangemelde niet-begeleide minderjarigen staat de Dienst Voogdij tevens in voor de screening, opleiding en opvolging van de (kandidaat-)voogden. Voogden kunnen binnen verschillende statuten als voogd worden ingeschakeld, met name als vrijwilliger, als zelfstandige voogd en als werknemer-voogd (in dienst van een organisatie die de toelating kreeg om voogden in werknemersstatuut aan te nemen).

~~Het instellen van een~~ De voogdijregeling voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen is op zich een erg positief gegeven, omdat het heeft geleid tot een wettelijke vertegenwoordiging van de minderjarige en omdat het continuïteit en opvolging realiseert in het traject van de minderjarige doorheen zijn verblijf in België. Toch wordt de voogd ook heel vaak geconfronteerd met heel wat tal van grenzen in de mogelijkheden die hij met en voor de jongere kan realiseren. Bovendien wordt in de praktijk ook nog vastgesteld dat er heel wat onderlinge verschillen bestaan tussen de wijze waarop de voogden hun taak vormgeven, wat soms voor tot onduidelijkheid en ook wel bezorgdheden zorgt leidt bij zowel de minderjarige als zijn/haar onmiddellijke leefcontext (opvangcentrum, school,...).

§ 5.1.5 — Opvang

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn als groep in België nog niet zo lang bekend. Tot een tweetal decennia geleden waren Dit betekende dat er voor deze jongeren ~~tot een tweetal decennia geleden~~ geen specifieke voorzieningen ~~waren~~ die instonden voor hun opvang en begeleiding. Bovendien is er een historisch gegroeide tweedeling in de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, met name het onderscheid tussen asielaanvragers en niet-asielaanvragers. Gezien de vreemdelingenwetgeving (met inbegrip van asielwetgeving) een federale aangelegenheid is, heeft de federale overheid zich eveneens verantwoordelijk gesteld voor de opvang van asielaanvragers, dus ook van alleenstaande minderjarige asielaanvragers. Op dit moment wordt deze opvang georganiseerd door Fedasil, het Federaal Agentschap voor de Opvang van Asielzoekers. Specifiek voor alleenstaande minderjarige asielaanvragers werden in de bestaande opvangcentra (zowel in federale opvangcentra als in opvangcentra van het Rode Kruis) specifieke afdelingen opgericht voor alleenstaande minderjarige asielaanvragers en ook OCMW's organiseren speciale lokale opvanginitiatieven (LOI's) voor deze doelgroep. Fedasil zorgt voor de toewijzing van de jongeren aan de opvangcentra.

Voor jongeren die geen asiel aanvragen of uitgeprocedeerd zijn is de federale overheid in principe niet bevoegd⁷, maar uiteraard moeten ook deze jongeren opgevangen en begeleid worden. Indien deze minderjarigen beschouwd worden als jongeren in een “problematische opvoedings situatie”⁸ kunnen zij binnen het aanbod van de gemeenschappen (bijzondere jeugdzorg) worden opgevangen en begeleid. In Vlaanderen werden voor de opvang en begeleiding van deze niet-begeleide minderjarigen en van minderjarige slachtoffers van mensenhandel twee specifieke voorzieningen opgericht, met name ‘Juna vzw’ in Aalst en ‘Minor Ndako’ in Brussel.

Bovendien werden op het moment van de inwerkingtreding van de wet op de voogdij voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen twee crisiscentra voor niet-begeleide minderjarigen opgericht (onder de bevoegdheid van Fedasil) waar in principe alle niet-begeleide buitenlandse minderjarigen die op het Belgische grondgebied aangetroffen worden voor een eerste korte periode (enkele weken) kunnen worden ondergebracht.

In principe worden niet-begeleide minderjarigen niet meer opgevangen in gesloten centra, tenzij er bij hun aankomst aan de grens door de Dienst Vreemdelingenzaken leeftijdswijfel wordt geuit. Dan kunnen zij met het oog op het uitklaren van deze leeftijdswijfel (m.a.w. het uitvoeren van medische leeftijdstesten) voor een periode van 3 tot 6 werkdagen opgesloten worden in het gesloten Transitcentrum 127. Tevens kan hen voor een korte periode (enkele weken) ook de toegang tot het grondgebied worden ontzegd indien zij niet over de nodige documenten beschikken om aan de Belgische binnenkomstvoorwaarden te voldoen ~~beschikken~~. Gedurende deze periode verblijven zij wel in één van de observatie- en oriëntatiecentra.

Na deze korte observatie- en oriëntatieperiode wordt de minderjarige in een tweede fase doorverwezen naar een meer langdurende opvang, hetzij naar een asielcentrum of opvangvoorziening van de federale overheid, hetzij naar een opvangmodaliteit georganiseerd door de gemeenschaps-overheid.

Na deze tweede fase is het de bedoeling om te zoeken naar vervolgoptvang, bijvoorbeeld in een lokaal opvanginitiatief (zelfstandig wonen) of binnen het reguliere aanbod van de bijzondere jeugdzorg van de bevoegde Vlaamse ~~en-Waalseof Franse~~ Gemeenschappen (bv. residentiële voorziening, zelfstandig wonen, pleeggezin,...). Doorverwijzing naar een voorziening van de Bijzondere Jeugdzorg kan enkel gebeuren via aanmelding van de minderjarige door de voogd bij een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg, waarna de gebruikelijke procedure dient gevolgd te worden.

Bovenstaande schets van het opvangtraject van een niet-begeleide buitenlandse minderjarige is anno 2010 echter een “ideaal-plaatje”, waarbij de realiteit helaas een volledig ander beeld laat zien: vooreerst is er een continu tekort (waarbij het woord “opvangcrisis” zelfs moeilijk nog te gebruiken is) aan opvangplaatsen voor asielaanvragers in het algemeen, dus ook voor alleenstaande minderjarige asielaanvragers. Dit betekent concreet bijvoorbeeld dat heel wat niet-begeleide minderjarigen bij volwassenen worden opgevangen en zelfs dat voor heel wat minderjarigen niet onmiddellijk in opvang ~~kan~~ kan worden, waardoor zij op straat terecht komen – met alle risico's die hiermee samenhangen. ~~uiteraard...~~ Bovendien worden de 'toelatingscriteria' voor voorzieningen binnen het aanbod van Fedasil, in het bijzonder inzake de observatie- en oriëntatiecentra, steeds strikter gemaakt en ook toegepast, wat ervoor zorgt dat heel wat jongeren op straat komen te staan.

Naast deze diepgewortelde problemen in het federale aanbod voor asielaanvragers, ~~zien we~~ dat vertoont ook de opvang voor niet-begeleide minderjarigen binnen het gemeenschapsaanbod ~~eveneens~~ heel wat hiaten ~~kent~~. Zo zijn er heel wat grote verschillen tussen de diverse Comités voor Bijzondere Jeugdzorg inzake de omgang met aanmeldingsvragen ~~van voogden~~ voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen, en wordt ook hier het opvang- en begeleidingsaanbod door tekorten gekenmerkt, wat er soms toe leidt dat opvang- en begeleidingsvragen voor niet-begeleide minderjarigen nog een lagere prioriteit wordt toegekend.

Ten slotte is ook de reeds bijzonder lang aanslepende onduidelijkheid over bevoegdheden en verantwoordelijkheden inzake de opvang voor niet-begeleide minderjarigen tussen de federale en de gemeenschapsoverheden een bron van extra knelpunten in het realiseren van adequate en efficiënte opvang voor deze jongeren.

4.6§ 6. Onderwijs

Met opmaak: opsommingstekens en nummering

Inzake onderwijs worden niet-begeleide buitenlandse minderjarigen in een ander kader geplaatst, met name het kader van de “anderstalige (minderjarige) nieuwkomers”. Concreet betekent dit dat deze kinderen en jongeren omwille van het tekort aan kennis van één van de landstalen binnen hun onderwijstraject eerst een speciaal taalaanbod krijgen om zich één van de landstalen eigen te maken. In het lager onderwijs gebeurt dit meestal door een extra taalaanbod binnen een beperkt aantal klasuren (de meeste uren brengt het kind dan door bij de klasgenoten), ~~waar de~~ de +12-jarige anderstalige nieuwkomers binnen het secundair onderwijs komen meestal terecht ~~komen~~ in onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers. Na een volledig schooljaar onthaalonderwijs kan dan – met enige verdere ondersteuning van een 'vervolgcoach' – de overstap gemaakt worden naar het reguliere onderwijs. ~~Deze overstap is echter voor veel kinderen en jongeren, omwille van de vaak blijvende taalachterstand, geen gemakkelijke opdracht. Dit leidt ertoe dat velen van hen in een lager jaar dienen te starten dan hun leeftijdgenoten en meestal ook in een lagere richting dan zij volgens hun intellectuele mogelijkheden bij onderwijs in de eigen moedertaal zouden aankunnen.~~

II. 2. —Maar wWie zijn niet-begeleide buitenlandse minderjarigen nu eigenlijk?

Definities, documenten, opvang- en onderwijsstructuren,... zijn Ontzettend-ontzettend belangrijk in het leven van deze kinderen en jongeren, maar weinigzeggend over wie deze minderjarigen wérkelijk zijn. Dit brengt ons onmiddellijk bij één van de grootste tegenstellingen in het hele denken over en handelen met deze doelgroep: hoe homogeen niet-begeleide buitenlandse minderjarigen als groep ook lijken als de bovenstaande begripsomschrijvingen, verblijfsprocedures en opvangstructuren als uitgangspunt genomen worden, zo heterogeen zijn ze in feite als ingegaan wordt op hun achtergronden, migratiemotieven, verwachtingen, mogelijkheden, noden, vragen,...

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Hoewel we opnieuw vertrekken vanuit de drie bovenvermelde kernbegrippen "minderjarig/adolescent", "niet-begeleid" en "buitenlands/vluchtelingen" wordt in dit tweede deel dan ook een geheel ander beeld geschetst van deze kinderen en jongeren.

2.1§ 1. —Vluchteling

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn allemaal jongeren die om één of andere reden hun land verlaten hebben en naar een ander land gevlucht zijn. Het vluchten betekent in de eerste plaats dat zij heel veel moeten achterlaten: familie, vrienden, school, culturele achtergrond, taal, materiële bezittingen, sociale status, toekomstperspectieven, enzovoort. Deze ervaringen van verlies en meervoudige breuken zijn een centraal gegeven voor alle mensen die hun land (moeten) verlaten. Dit verlies, samen met de-het heimwee en het zich niet thuis voelen in de nieuwe, onbekende en onvertrouwde omgeving, geeft velen een fundamenteel gevoel van ontworteling.

Veel vluchtelingen en migranten worden geconfronteerd met moeilijke en soms zelfs traumatische ervaringen zowel voor, tijdens als na de vlucht (Derluyn & Broekaert, 2005). Essentieel bij het meemaken van traumatische gebeurtenissen is dat men het gevoel heeft de controle over het gebeuren kwijt te zijn en te moeten 'ondergaan' wat zich afspeelt. Dit gegeven ervaren vluchtelingen en migranten niet alleen bij traumatische ervaringen, maar vaak ook doorheen het hele migratieproces, waarbij ze zowel voor, tijdens als na de vlucht het gevoel hebben geen controle meer te krijgen op de gebeurtenissen en op hun leven. De beslissing om weg te gaan uit het thuisland is voor velen een beslissing onder druk van leefomstandigheden of anderen. Dit geldt zeker voor niet-begeleide minderjarigen: vaak hebben zij geen stem gehad in de voorbereidingen van hun vlucht, worden ze door familieleden gestuurd of vond het gedwongen afscheid onvoorbereid en onverwacht plaats.

Maar ook eens aangekomen in het gastland, het land waarover elke vluchteling en migrant grote dromen koestert voor een nieuwe toekomst, ervaren vele vluchtelingen opnieuw dat zij de controle over het eigen leven niet kunnen hernemen. Zij blijven afhankelijk van allerhande instanties, diensten, voorzieningen en mensen; niet alleen wat betreft hun toekomst en de mogelijkheden tot het verkrijgen van een (definitieve) verblijfsstatus in het gastland, maar zelfs in hun alledaagse leven (veelal het leven in een opvangcentrum) zijn ze meestal volledig afhankelijk van anderen. De onbekendheid met de taal, de samenleving, de cultuur, gebruiken en gewoontes vergroot die afhankelijkheid nog meer. Bij veel niet-begeleide buitenlandse minderjarigen wordt dan ook na verloop van tijd een soort 'aangeleerde hulpeloosheid' waargenomen, waarbij ze zich volledig afhankelijk gaan opstellen ten

aanzien van begeleiders, beslissingen van overheidsdiensten, voogden,... De onafhankelijkheid en het doorzettingsvermogen die velen van hen zo typeren, lijken op die manier helemaal te zijn uitgevlakt door de herhaalde ervaringen van zo goed als volledig controleverlies over het eigen leven.

Dit controleverlies staat ook in erg schril contrast met de hoop die deze jongeren meedragen om een nieuw leven en een nieuwe toekomst te kunnen uitbouwen in het gastland. Bovendien krijgen de meeste jongeren een grote missie, een opdracht mee bij hun vertrek uit hun thuisland. Dit kunnen opdrachten zijn zoals het zorgen voor een meereizend zusje of nichtje, het sturen van geld naar familie of thuisland, het behalen van goede studieresultaten of diploma, het voorbereiden van de komst van andere familieleden, enzovoort. Voor vele jongeren is het dan ook bijzonder pijnlijk te voelen dat ze er niet in slagen om die meegekregen missie tot een goed einde te brengen. Gevoelens van frustratie en kwaadheid, depressie en schaamte zijn hier enkele van de mogelijke gevolgen. Hetzelfde kan zich voordoen wanneer de jongere zich realiseert dat hij in relatief comfortabele omstandigheden in het gastland verblijft, terwijl ouders of andere familieleden in erbarmelijke omstandigheden in het thuisland verder moeten overleven.

Deze missie en het ten allen prijze willen invullen ervan zijn nauw verbonden met de sterke loyaliteiten die elk van deze jongeren met zich meedraagt, ten aanzien van de eigen culturele achtergrond en identiteit en vooral ten aanzien van ouders en familie.

De zoektocht naar een nieuwe toekomst en een nieuwe thuis in het gastland is geen gemakkelijke opdracht: het leven in het opvangcentrum en de onzekerheid over mogelijke toekomstperspectieven kunnen dit proces bemoeilijken. Bovendien is er het proces van 'acculturatie', waarbij de jongeren moeten proberen de complexiteit van een andere samenleving en cultuur te leren kennen en waarbij ze moeten trachten om een plaats, een rol en een positie in die samenleving te vinden. Dit acculturatieproces kan voor vluchtelingen en migranten heel wat stress meebrengen. Een niet te onderschatten factor hierbij is de taalbarrière die ervoor zorgt dat communicatie veel minder gemakkelijk verloopt, ontzettend veel inspanningen vraagt en bovendien veel zaken onduidelijk of onbekend blijven door het niet voldoende kunnen begrijpen van wat gezegd of overgebracht wordt.

Een laatste belangrijk element dat gerelateerd is aan het vluchteling-zijn van deze niet-begeleide minderjarigen is het gegeven dat velen onder hen belangrijke geheimen met zich meedragen. Deze geheimen staan vaak in verband met de asielprocedure die zij hier dienen te doorlopen en worden meestal opgelegd vanuit het land van herkomst of vanuit mensenhandelaars die hen tot in het gastland brachten. Voor vele jongeren verhindert het krampachtig moeten bewaren van dit geheim de totstandkoming van een diepe, echte relatie met begeleiders of voogd en leidt dit er toe dat vele gevoelens niet uitgesproken kunnen worden omdat ze gelieerd zijn aan dit geheim.

2.2 — § 2. Adolescent

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn meestal jongeren die zich in de adolescentiefase bevinden. Dit betekent dat deze jongeren allemaal voor de belangrijke ontwikkelingstaak staan om een eigen identiteit te vormen. De adolescentie is een levensfase van psychische ontwikkeling waarin jongeren zich een visie over hun toekomst vormen, zich oriënteren, zichzelf en de wereld kritisch beschouwen, experimenteren, eigen mogelijkheden en beperkingen ontdekken en leren accepteren. Dit alles is voor niet-begeleide minderjarigen, die hun eigen thuis hebben moeten achterlaten en nu

een nieuwe thuis moeten trachten te creëren in een nieuwe samenleving geen gemakkelijke opgave (Van der Veer, 2002/1998). Het verlies van de eigen (culturele) identiteit, gepaard gaande met het verlies van vrienden en *peers* als rolmodellen en het ontbreken van ouders als identificatie- én losmakingsfiguren maken deze ontwikkelingstaak voor hen extra moeilijk.

Met opmaak: Lettertype: Cursief

2.3 — § 3. Niet-begeleid

Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn een heel specifieke doelgroep omdat het jongeren zijn, minderjarigen, die zonder de begeleiding van hun ouder(s) of wettelijke voogd naar België komen of hier verblijven. In de eerste plaats betekent dit dat ze de ingrijpende en ook vaak moeilijke ervaringen die gepaard gaan met de vlucht en het migratieproces alleen moeten doormaken. De noodzakelijke steun – op alle vlakken, maar nog het meest op het emotionele vlak – moeten zij op elk moment ontberen, wat een sterke negatieve impact kan hebben op hun emotioneel welbevinden.

Ondanks het gegeven dat de ouders van deze jongeren niet meer fysiek aanwezig zijn bij hun kind, blijft er toch een onverbreekelijke loyaliteitsband tussen hen bestaan (Boszormenyi-Nagy & Krasner, 1994). De band tussen ouders en kind is immers onlosmakelijk en de loyaliteit die hieruit voortvloeit moet op één of andere manier *ingevuld* kunnen *ingevuld* worden, ook voor kinderen wiens ouders niet meer aanwezig zijn of zelfs niet meer in leven zijn.

De afwezigheid van een gezinscontext en van de ouders betekent voor veel jongeren dat hun houvast en veiligheid zoek zijn en er niemand is op wie ze volledig kunnen vertrouwen. Bovendien maken ze geen deel uit van een gezin dat normaal als beschermende micro-omgeving kan dienen (Plysier, 2003), waardoor er voor hen in dit al heel nieuwe en vreemde land geen veilige plek of een warm nest is om op terug te kunnen vallen. Om hiermee om te gaan, zullen deze jongeren zich soms erg afschermen ten aanzien van de buitenwereld; alle vertrouwen in andere mensen is zoek geraakt en ze voelen zich volledig op zichzelf aangewezen, zodat elk diep contact met anderen vermeden wordt.

2.4 — § 4. Psychosociaal welzijn

Het zijn dus allen kinderen en jongeren die heel veel meebrengen bij en doorheen dit migratietraject en ook bijzonder veel met zich *“mee-dragen”*: moeilijke of zelfs traumatische ervaringen voor of tijdens de vlucht, gescheiden worden en gescheiden leven van ouders en familie met een onbreekbare loyaliteit en een bijzonder diep gemis en eenzaamheid tot gevolg, onzekerheid over de toekomst, een massa dromen en verwachtingen, onbekendheid met nieuwe levenswijzen, verschillende culturele waarden en normen en taalbarrières, confrontatie met racisme en discriminatie, geheimen over de eigen achtergrond en familiale context die ze niet kunnen – mogen – willen doorbreken,...

Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief

Deze *“zware rugzak”* kan soms heel zwaar doorwegen voor niet-begeleide minderjarigen, resulterend in ingrijpend *psychisch lijden* en soms evoluerend naar ernstige emotionele en gedragsproblemen (posttraumatische stressstoornis, depressie, agressie naar zichzelf of anderen toe, scheefgetrokken hechtingspatronen, isolement, zelfdodingideeën,...) of zelfs een psychiatrische problematiek (verslavingsproblematiek, psychose,...) (zie o.a. *De Smet, 2008; Derluyn, 2005; Derluyn & Broekaert, in press; Derluyn et al., 2005; Derluyn & Broekaert, 2007; Hodes, 1998;*

Met opmaak: Markeren

[Papadopoulos, 2002](#)). Daarnaast zijn vele jongeren erg eenzaam met een fundamenteel gevoel alleen op de wereld te zijn, met soms existentiële vragen totale gevolg. Die existentiële vragen kunnen versterkt worden door het gebrek aan (duidelijk) toekomstperspectief: de grote hoop op het uitbouwen van een betere toekomst in het gastland wordt vaak reeds kort na aankomst in een heel ander perspectief geplaatst.

Uiteraard kampen niet álle niet-begeleide buitenlandse minderjarigen met ernstige psychosociale problemen. Diverse andere factoren bepalen mee of de jongere al dan niet problemen zal ontwikkelen ([Derluyn e.a., 2009](#)). Bovendien dient te worden benadrukt dat ook wanneer deze problemen een belangrijke invloed hebben op het functioneren en het emotioneel welbevinden van deze jongeren, het toch vooral “gewone jongeren in ongewone situaties” zijn en blijven ([Derluyn et al. e.a., 2005](#)). De reacties en gevoelens die ze hebben zijn erg begrijpbaar vanuit hun leefomstandigheden en achtergrond ([De Vries, 2000](#)). Doorheen dit alles is het trouwens opmerkelijk om vast te stellen hoe goed deze jongeren nog functioneren in het dagelijkse leven. Doorheen het hele migratieproces – voor, tijdens en ook ná de vlucht – leggen deze jongeren een enorme wilskracht, zelfstandigheid én veerkracht aan de dag. Nadruk op hun sterke kanten, competenties en nog aanwezige krachten is dan ook een onontbeerlijk element van de kijk op deze jongeren en van de hieruit voortvloeiende begeleiding.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

2.5 — § 5. Begeleiding

Het ~~Dit~~ psychische lijden bij deze jongeren, zoals uiteengezet in de vorige paragraaf, is één element waar begeleiders, leerkrachten, voogden in de begeleiding van deze kinderen en jongeren een antwoord trachten op te zoeken. Daarnaast worden deze begeleiders ook met heel wat andere specifieke knelpunten geconfronteerd eigen aan ~~deze~~ specifieke “ongewone situatie” waar deze kinderen zich in bevinden (zonder ouders als minderjarige in een vreemde context (over)leven). We denken hier onder meer aan het gebrek aan achtergrondinformatie over de minderjarige, de taal- en culturele barrières die communicatie en interactie bemoeilijken, de onduidelijkheid over het concrete toekomstperspectief van de jongere, de grote nood aan het verstrekken van informatie over een totaal nieuwe leefomgeving (onderwijs, verkeer, gezondheidszorg, vrije tijd, klimaat,...), het meestal heel erg beperkte sociaal netwerk waardoor deze kinderen en jongeren erg dienen te steunen op een professioneel netwerk (wat soms ook – zeker in de beginfase – erg beperkt is), de druk die uitgaat van het bijna-meerderjarig-worden, met veel “gedwongen” zelfstandigheid en onafhankelijkheid tot gevolg ook al is de jongere in kwestie hier misschien nog niet (helemaal) klaar voor, enzovoort... ([Cloet, 2007](#); [De Smet, 2008](#); [Derluyn e.a., 2005](#); [Mels e.a., 2008](#)).

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Met opmaak: Lettertype: Niet
Cursief

Werken met deze kinderen en jongeren lijkt dan ook vooral een proces dat heel veel tijd en investering vraagt, een tijd die er helaas meestal niet is (of toch niet voldoende) doordat het begeleidingsproces meestal dient stopgezet dient te worden rond de 18de verjaardag, gezien de jongere op dat moment meestal het recht verliest om verder (op legale wijze) in België te blijven. Begeleiders, voogden, leerkrachten van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen zijn dan ook genoodzaakt om met deze adolescenten heel vlug te werken in de richting van ‘zelfstandigheid’ – en soms ook in de richting van ‘leren over-leven’ – zodat nig dat deze jongeren zo sterk mogelijk gemaakt worden om zelf hun weg te vinden in het leven eens de begeleiding dient stopgezet te worden. Eén van de centrale pijlers hierbij

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

is wellicht het zoeken naar een informeel sociaal netwerk in België, zodanig dat deze minderjarige voldoende ondersteuning kan vinden buiten het professionele hulpverleningscircuit.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Parallel met dit ondersteuningsproces naar zelfstandigheid toe dient met deze kinderen en jongeren ook – hoe onbespreekbaar dit soms ook mag lijken – op een erg duidelijke manier gecommuniceerd en overlegd te worden over hun mogelijke toekomstperspectieven (Rohlof e.a., 1999). In alle openheid dient hier een realistische inschatting te worden gemaakt van deze toekomstmogelijkheden, waarbij moeilijke thema's zoals leven in 'illegaliteit' en terugkeer naar het land van herkomst moeten besproken worden. Hoe on-voorstelbaar dit op het eerste zicht kan lijken, toch is het bespreken van deze thema's noodzakelijk, niet in het minst omdat inspraak in deze beslissing ervoor kan zorgen dat aan de jongere een klein beetje 'controle' wordt teruggegeven over het eigen leven, iets wat van levensbelang is voor het emotioneel welzijn én de identiteitsontwikkeling van ~~eenieder van ons!~~.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Met opmaak: Lettertype: Niet
Cursief

3.III. – Kinderen of vluchtelingen?

~~Het zal nu wellicht reeds glashelder zijn: n~~Niet-begeleide buitenlandse minderjarigen vormen een doelgroep die begeleiders voor bijzondere uitdagingen stelt. Deze uitdagingen vloeien in eerste instantie voort uit de specifieke "ongewone situatie" waarin deze kinderen en jongeren zich bevinden.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Maar tegelijk worden deze uitdagingen extreem uitvergroot, doordat zij zich afspelen in een maatschappelijke context die op een totaal andere wijze naar deze kinderen en jongeren kijkt. De contextbeschrijving, zoals hierboven aangegeven, met haar definities, opvangstructuren, verblijfsprocedures, vertrekt vanuit een homogene visie op niet-begeleide minderjarigen, waarbij in de eerste plaats het element "vreemdeling" (of "buitenlander") wordt voorop gesteld. Dit staat in bijzonder schril contrast met de beschreven heterogeniteit van de doelgroep, waarbij zij in de eerste plaats kinderen en jongeren zijn die nood hebben aan specifieke ondersteuning en begeleiding vanuit hun 'kind'-zijn, hun 'niet-begeleid'-zijn en hun 'nieuwkomer'-zijn (Derluyn & Broekaert, 2008).

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet,
Cursief

Dit contrast tussen een benadering als "vreemdeling" en als "kind" heeft ook belangrijke implicaties voor de begeleiders (leerkrachten, voogden, pleegouders,...) van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen: dagdagelijks worden zij geconfronteerd met de vele noden en verwachtingen van deze kinderen en jongeren, met hun psychisch lijden ook in zijn diverse facetten, maar tegelijk voelen zij haarscherp aan dat het beantwoorden van deze noden telkens weer ingeperkt wordt door de concrete maatschappelijke context en de wijze waarop deze context naar niet-begeleide minderjarigen kijkt (De Smet, 2008; Derluyn e.a., 2005). Steeds opnieuw worden ondersteuners hier met ontzettend veel grenzen geconfronteerd. Zo staan zij – als een spiegel van de situatie van de niet-begeleide minderjarige zelf – in een vrij "machte-loze" positie ten aanzien van de beleidscontext waarin zij dienen te werken. En zolang dit spanningsveld tussen een pedagogische en een "maximale kinderrechtenbenadering" enerzijds en een perspectief vanuit de huidige vreemdelingenwetgeving "vreemdelingenwetgeving" anderzijds geen oplossing kent – wat weinig waarschijnlijk is in het huidige, wereldwijde, migratiebeleid – zullen niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en hun ondersteuners er nooit ten volle in slagen om hun verwachtingen en noden gerealiseerd te zien.

Met opmaak: Lettertype: Niet Vet

Met opmaak: Lettertype: Niet
Cursief

Referenties en aanbevolen literatuur (deze dienen nog aangevuld en aangepast te worden)

~~Bouckaert~~~~ouckaert~~, S. (2007). *Documentloze vreemdelingen. Grondrechtenbescherming doorheen de Belgische en de internationale rechtspraak vanaf 1985*. Antwerpen/Apeldoorn: Maklu.

~~Cloet~~~~loet~~, M. (2007). *Voldongen feit. Opvang en begeleiding van buitenlandse, niet-begeleide minderjarige vluchtelingen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

~~Derluyn~~~~erluyn~~, I. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2005). On the way to a better future: Belgium as transit country for trafficking and smuggling of unaccompanied minors. *International Migration* (43): 31-56.

~~Derluyn~~~~uyn~~, I. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee minors. *Ethnicity & Health* (12): 2, 141-162.

~~Derluyn~~~~uyn~~, I. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2008). Unaccompanied refugee children and adolescent: the glaring contrast between a legal and a psychological perspective. *International Journal of Law and Psychiatry* (31): 319-330.

~~Derluyn~~~~erluyn~~, I., ~~Melsels~~~~els~~, C. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2009). Mental health problems in separated refugee adolescents. *Journal of Adolescent Health* (44): 3, 291-297.

~~Derluyn~~~~erluyn~~, I., ~~Willeille~~~~ille~~, B., ~~De Smet~~~~e Smet~~, T. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2005). *Op weg. Psychosociale en therapeutische begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

~~De Smete~~~~met~~, T. (2008). *Ontmoeting met het vreemde. Begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

~~De Vriese~~~~ries~~, S. (2000). *Psychosociale hulpverlening en vluchtelingen*. Utrecht: Pharos.

~~European Migration Network~~~~uropean Migration Network~~ (2009). *Niet-begeleide minderjarigen in België. Onthaal, terugkeer en integratie*. Brussel: European Migration Network – Belgian Contact Point.

~~Melsels~~~~els~~, C., ~~Derluyn~~~~uyn~~, I. & ~~Broekaert~~~~roekaert~~, E. (2008). Social support in unaccompanied asylum seeking boys: a case study. *Child: Care, Health and Development* (34): 66, 757-762.

~~Papadopoulos~~~~apadopoulos~~, R. (2002). *Therapeutic care for refugees. No place like home*. London: Karnac, Tavistock Clinic Series.

~~Pjysier~~~~ysier~~ S. (2003). *Kinderen met een tweede huid. Onthaal van kinderen op de vlucht*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

~~Rohlof~~~~lof~~, H., ~~Groenenberg~~~~roenenberg~~, M. & ~~Blom~~~~lom~~, C. (red.) (1999). *Vluchtelingen in de ggz. Handboek voor de hulpverlening*. Utrecht: Pharos.

~~Ruiz-Casares~~~~uiz-Casares~~, M., ~~Rousseau~~~~ousseau~~, C., ~~Derluyn~~~~erluyn~~, I., ~~Watters~~~~atters~~, C., & ~~Crépeau~~~~épeau~~, F. (2010). Right and access to healthcare for undocumented children: addressing the gap between international conventions and disparate implementations in North America and Europe. *Social Science & Medicine*, 70, 329-336.

~~Van der Veeran~~~~er Veer~~, G. (1998). *Gevluchte adolescenten. Ontwikkeling, begeleiding en hulpverlening*. Utrecht: Pharos.

- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief, Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief, Engels (V.S.)
- Met opmaak: Engels (V.S.)
- Met opmaak: Nederlands (standaard)
- Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)
- Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)
- Met opmaak: Nederlands (standaard)
- Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)
- Met opmaak: Lettertype: Niet Cursief
- Met opmaak: Engels (Groot-Brittannië)
- Met opmaak: Nederlands (standaard)

¹ Funcctie, Vakgroep Orthopedagogiek, Universiteit Gent.

² Titel XIII, Hoofdstuk 6 van de Programmawet van 24 december 2002 inzake de Voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, zoals gewijzigd door art. 385 van de programmawet van 22 december 2003, uitgevoerd door het KB van 22 december 2003.

³ <http://www.vmc.be/vreemdelingenrecht/wegwijs.aspx?id=148#leeftijd>.

⁴ Zoals aangemeld bij de Dienst Voogdij.

⁵ De Conventie van Genève uit 1951 ~~ligt~~ definieert een vluchteling als volgt: "Een vluchteling is elk persoon die, uit een gegronde vrees voor vervolging, zijn land verlaten heeft en dus de bescherming van dat land niet meer kan of wil invoeren. Hij of zij kan vervolgd worden omwille van zijn of haar ras, godsdienst of geloofsovertuiging, nationaliteit, politieke overtuiging of het behoren tot een welbepaalde sociale groep".

⁶ Dit kan op basis van artikel 9bis of artikel 9ter van de ~~Wet betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen van 15 december 1980~~ Vreemdelingenwet.

⁷ Een aantal uitzonderingen hierop wordt gestipuleerd in het KB van 9 april 2007 tot vastlegging van het stelsel en de werkingsregels voor de centra voor observatie en oriëntatie voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.

Met opmaak: Lettertype: Niet
Cursief

Met opmaak: Uitsluitend

Met opmaak: Lettertype: 10 pt

Met opmaak: Nederlands (België)